

שמיטת כספים

❖ **מדוע מצוות שמיטת כספים נהגת גם בחו"ל בשונה משמיטת קרקעות?**

ב. מצוות שמיטת כספים בזמן הזה

הגמרא במסכת מועד קטן דנה במלאכות מסוימות שהותר לעשותן בשמיטה:

מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב:

אמר אביי: (מה שמותר להשקות מדובר) בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: וזה דבר השמטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא.

רש"י מפרש:

רש"י שם:

בשביעית בזמן הזה - דרבנן. **ורבי היא** - דאמר דהוא מדרבנן, ומילתא דפסידא, שרו רבנן. **וזה דבר השמטה שמוט** - כתיב בהשמטת כספים, אמאי כתיב תרי זימני שמטה שמוט. **בזמן שאי אתה משמט קרקע כו'** - מכלל דאיכא זמן דלא משמט קרקע, ואיזה זה, בזמן הזה. **אפילו תימא רבנן** - דפליגי עליה דרבי, ואמרי דשביעית בזמן הזה דאורייתא. **אבות מלאכות** - אסר רחמנא בשביעית. **תולדות** - כגון משקה זרעים שלא היה במשכן, לא אסר רחמנא.

❖ **מהי דעת רבי ורבנן בחיוב מצות שביעית בזמן הזה, וכיצד סוברים אביי ורבא?**

להלכה פסק הרמב"ם:

רמב"ם שם הלכה ב-ג:

אין שמיטת כספים נהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף, ודבר זה קבלה הוא, אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ, ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמט כספים בשביעית אפילו בארץ. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נהגת בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל.

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך חושן משפט סימן סז סעיף א:

אין שמיטת כספים נהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נהגת בזמן הזה, בכל מקום.

מאידך, הרמ"א הביא דעת קצת פוסקים הסוברים ששמיטה אינה נהגת בזמן הזה אף מדרבנן:

הג"ה על השולחן ערוך הנ"ל:

אבל יש אומרים דאין שמיטה נהגת בזמן הזה, ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו

הקדמה:

מלבד המצווה לשבות מעבודת האדמה ולהפקיר את היבול בשנת השמיטה, ציוותה התורה לשמוט את כל החובות שיש לו על אחרים, ולא לתבוע אותם. בשנת השמיטה, אנו מבליטים את המאחד בין כולנו, שהננו בני עם אחד, וממעיטים להבליט את ההבדלים שבין עשירים לעניים. בגיליון זה נדון בעיקר מצוות שמיטת כספים, ובגיליון נוסף נדון בע"ה בתקנת פרזבול.

א. מקור הדין

נאמר בתורה:

ספר דברים פרק טו פסוקים א - ג:

מקץ שבע שנים תעשה שמטה. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמֵטָה. שְׁמוּט כָּל בְּעַל מִשָּׁה יְדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְיוֹ, לֹא יִגֹּשׁ אֶת רַעְיוֹ וְאֶת אֲחִיו, כִּי קֵרָא שְׁמֵטָה לֵה'. את הנכרי תִּגְשׁ, ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ירך.

ופסק הרמב"ם:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה א:

מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו, והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו.

לגבי מועד ההשמטה נאמר בגמרא:

מסכת ערכין דף כח עמוד ב:

שביעית (משמטת) בסופה, דכתיב: 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה'.

וכן פסק הרמב"ם:

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ד:

אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה, שנאמר: 'מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה', ושם הוא אומר: 'מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות' - מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע. לפיכך, הלוא את חבירו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה, וכשתשקע חמה בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב.

בניגוד לשמיטת קרקעות, שמיטת כספים נהגת בין בארץ ובין בחו"ל:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לח עמוד ב:

כל מצוה שנצטוו ישראל קודם כניסתן לארץ - נהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, לאחר כניסתן לארץ - אינה נהגת אלא בארץ, חוץ מן השמטת כספים ושילוח עבדים, שאף על פי שנצטוו עליהם לאחר כניסתן לארץ - נהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

רש"י מפרש:

רש"י שם:

כל מצוה שנצטוו ישראל - להנהיגה קודם שיכנסו לארץ דהיינו חובת הגוף נהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ.

מדברי הריטב"א נראה שחובה היא על הלוח לנהוג לפנים משורת הדין:
 חידושי הריטב"א מסכת גיטין דף לז עמוד ב:
 ועד דתיעבד הכי אתה לא תצא ידי חובתך ממה שאמרו רבותינו דחייב
 אדם להחזיר חוב לחבירו בשביעית.

- ❖ **האם המלווה רשאי לתבוע את פירעון חובו אחר השמיטה?**
- ביצד עליו לנהוג במידה והלווה מבקש לפרוע את החוב?**
- ❖ **ביצד ראוי שינהג הלווה?**

ד. חוב שזמן פרעונו חל לאחר ראש השנה

נאמר בגמרא:

מסכת מכות דף ג עמודים א-ב:

אמר רב יהודה אמר שמואל: המלווה את חבירו לעשר שנים - שביעית משמטתו, ואף על גב דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש, סוף אתי לידי לא יגוש... איכא דאמרי, אמר רב יהודה אמר שמואל: המלווה את חבירו לעשר שנים - אין שביעית משמטתו, ואף על גב דאתי לידי לא יגוש, השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש.

ופירש רש"י:

רש"י שם:

ואף על גב דהשתא - בשביעית לא קרינא ביה לא יגוש שהרי אם בא לנגשו בלא שביעית נמי אינו יכול לא אמרי' כיון דלא קרינן ביה לא יגוש לא קרינן ביה שמוט דסוף אתי לידי לא יגוש והכי משתמע ביה קרא לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן.

הראשונים נחלקו כיצד יש לפסוק להלכה:

רא"ש מסכת מכות פרק א סימן ג:

ריב"א פוסק בכל מקום הלכה כלשון ראשון שכך היו שונים רוב החכמים... ור"ת פוסק כלשון אחרון... ומיהו נראה דהלכה כלישנא בתרא דפשטא דמתניתין מסייעא ללישנא בתרא ותיובתא דלישנא קמא אלא דרבא דחי ליה ועוד דשביעית בזמן הזה דרבנן ואזלינן לקולא. וכן כתב הרמב"ם והרמב"ן ז"ל.

להלכה פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך חושן משפט סימן סז סעיף י:

המלווה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים או פחות או יותר, אין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטתו, דהשתא לא קרי ביה 'לא יגוש'.

- ❖ **מהם צדדי הספק לגבי הלוואה שזמן הפירעון שלה אחר השמיטה? ומה לדעתך יהיה הדין בהלוואה שלא נקבע לה זמן?**

ה. הלכה למעשה

- א. מצווה להשמיט את כל החובות שיש לו על חברו בסוף שנת השמיטה.
- ב. שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה הן בארץ והן בחו"ל, מדברי סופרים (ואין למחות ביד המקלים בכך בחו"ל).
- ג. ראוי ללווה לפרוע את חובו לפנים משורת הדין, אך על המלווה לומר לו 'משמט אני', ולא יקבל ממנו אלא בתורת מתנה.
- ד. מותר למלווה לשדל את הלווה בדברים לפרוע את החוב בתורת מתנה, אך אסור לו לכפות אותו על כך.
- ה. הלוואה שזמן הפירעון שלה חל אחר השמיטה, אינה נשמטת.

נוהגים עדין בזמן הרא"ש, כמו שכתוב בתשובה שהיה צווח ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, וכבר כתבו גם כן האחרונים ז"ל טעם למנהג שאין נוהגין שמיטה כמבואר בדברי מהרי"ק שורש צ"ב ומהר"ר איסרלן בתרומת הדשן סימן ש"ד ובמהרי"ל, ואין לדקדק אחריהם.

הגר"א פרט את שיטות הראשונים והנימוקים להקל בכך לפחות בחו"ל:

ביאור הגר"א על השולחן ערוך הנ"ל:

א. אבל יש אומרים - הוא הרז"ה שכתב דוקא בזמן שהיובל נוהג מדרבנן שיוכל ושמיטה קשר שאין נפרד הוא, והיו נוהגין יובל עד שבטלו בית דין... ב. בדברי מהרי"ק - שם כתב דסמכין אר' יוחנן (גטין לז) דאמר שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט... ג. בתרומת הדשן - שם ראה דסמכין אחד תירוצא שתיירץ ר"י בתרומות ומעשרות, שאין נוהג אלא במקומות הסמוכין לא"י כמו בבל ומצרים.

- ❖ **מהו טעמם של הסוברים ששמיטת כספים אינה נוהגת כלל בימינו? האם ניתן לסמוך על דעה זו להלכה?**

ג. קבלת פירעון החוב אחר השמיטה

על אף המצווה להשמיט את החובות, נאמר במשנה:

מסכת שביעית פרק י משנה ט:

המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו.

מדברי הגמרא עולה שהמלווה יכול אף לגרום לכך שהלווה ינהג לפנים משורת הדין:

מסכת גיטין דף לז עמוד ב:

המחזיר חוב לחבירו בשביעית - צריך שיאמר לו משמט אני, ואם אמר לו אף על פי כן - יקבל הימנו, שנאמר: וזה דבר השמטה. אמר רבה: ותלי ליה עד דאמר הכי.

רש"י פירש:

רש"י שם:

ותלי ליה - אם היה רוצה לחזור בו יתלנו על עץ אם גברה ידו עד דאמר ליה אף על פי כן. **עד דאמר הכי** - במתנה אני נותן לך ואין כאן משום לא יגוש דלא בבי דינא קתבע ליה ולא משום חוב.

אמנם, רוב הראשונים לא פירשו כדברי רש"י:

רא"ש מסכת גיטין פרק ד סימן יט:

אמר רבה ותלי ליה עד דאמר הכי פרש"י יתלנו על העץ אם גברה ידו עד שיאמר אף על פי כן, ולא נהירא דאם כן בטלת תורת שמטה. ונראה לפרש, 'ותלי ליה', כלומר, יהא עיניו תלויות יושב ומצפה עד שיאמר כך וכן מפרש בירושלמי (ה"ז) גבי הא דתניא וצריך לומר משמט אני אמר רב הונא אמר רב אומר לו בשפה רפה והימין פשוטה לקבל.

וכן פסק השולחן ערוך:

שולחן ערוך חושן משפט סימן סז סעיף לו:

המחזיר חוב שעברה עליו שביעית, יאמר לו המלווה: משמט אני וכבר נפטרת ממני. אמר לו: אף על פי כן רצוני שתקבל, יקבל ממנו. ואל יאמר לו: בחובי אני נותן לך, אלא יאמר לו: שלי הם, במתנה אני נותן לך. החזיר לו חובו ולא א"ל כן, מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו: שלי הם ובמתנה נתתי לך. ואם לא אמר, לא יקבל ממנו, אלא יטול מעותיו וילך לו.

והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל.
 יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית והראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רב פקמ"ז, סא"ל הרב אודי שורץ רע"ן הלה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן, כתיבה ועריכה: רב"ט ר' ישראל רבי.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות:
 bmlhalacha@gmail.com להצטרפות לקבוצת
 ההלכה יומית לחיילים בוואצאפ וקבלת דפי 'והגית בו'
 (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד:

